

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАПАСУ МІЦНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В ОДИНИЦЯХ ЧАСУ З УРАХУВАННЯМ ІНТЕРЕСІВ АФІЛІЙОВАНИХ ОСІБ

НУСІНОВА Я. В.

кандидат економічних наук

ЯРОВА А. Б.

кандидат економічних наук

Кривий Ріг

На теперішній час розвитку економіки діяльність гірничо-збагачувальних підприємств набула деяких особливостей. Так, зокрема, зобов'язання перед афілійованими особами, по суті, виконують функцію захисту від банкрутства підприємства, яке може бути проведене кредиторами – третіми особами з метою одержання контролю над підприємством-боржником.

Особливості використання зобов'язань перед афілійованими особами повинні бути враховані при діагностиці ступеня кризи на гірничо-збагачувальних комбінатах.

У роботах [Нусінова Я. В.] у процесі визначення результатів діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів запропоновано враховувати, що усі вони є акціонерними товариствами. Тому при діагностиці кризового стану необхідно обов'язково здійснювати оцінку з урахуванням особливостей корпоративного управління на зазначених підприємствах (у т. ч. з урахуванням інтересів афілійованих осіб). Корпоративне управління являє собою механізм координації та контролю конфліктів інтересів. Співпраця товариства із зацікавленими особами та врахування їх інтересів у процесі корпоративного управління сприяє забезпеченню фінансової стабільності та

конкурентоспроможності товариства, досягненню його мети, а також позитивно впливає на ділову репутацію товариства.

Розглянемо більш детально основні положення корпоративного управління та ті принципи, на яких воно ґрунтується. Основним джерелом фінансування корпорацій та стимулювання їх розвитку є залучення зовнішніх інвестицій через продаж акцій на вітчизняному та міжнародному фондовому ринку. Корпорації мають практично необмежені можливості в залученні інвестицій, але основною умовою успішного продажу акцій на фондовому ринку є дотримання стандартів корпоративного управління. Усі вітчизняні гірничо-збагачувальні комбінати є відкритими акціонерними товариствами, тобто підприємствами корпоративного типу, тому для них питання удосконалення корпоративного управління є першочерговим.

Нині в кожній країні з розвинутою економікою розроблені та затверджені на законодавчому рівні корпоративні стандарти. Такі стандарти затверджені також в Україні 2003 року Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку [Принципи корпоративного управління / затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11 грудня 2003 р. № 571]. Цей документ визначає, що сутністю корпоративного управління є система відносин між інвесторами – власниками товариства, його менеджерами, а також зацікавленими особами для забезпечення ефективної діяльності товариства, рівноваги впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин.

До принципів корпоративного управління віднесено такі [Принципи корпоративного управління / за-

тверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11 грудня 2003 р. № 571]:

- ✦ визначення мети товариства, яка полягає в максимізації добробуту акціонерів за рахунок зростання ринкової вартості акцій товариства, а також отримання акціонерами дивідендів;
- ✦ дотримання прав акціонерів: товариство повинно забезпечувати захист прав, законних інтересів акціонерів і рівне ставлення до всіх акціонерів незалежно від того, чи є акціонер резидентом України, від кількості акцій, якими він володіє, та інших факторів;
- ✦ створення наглядової ради й виконавчого органу;
- ✦ контроль за фінансово-господарською діяльністю товариства;
- ✦ розкриття інформації та прозорість;
- ✦ дотримання інтересів зацікавлених осіб.

Згідно з принципами корпоративного управління [110, с. 25]: «Під зацікавленими особами розуміються особи, які мають легітимний інтерес у діяльності товариства, тобто певною мірою залежать від товариства або можуть впливати на його діяльність. До зацікавлених осіб належать насамперед працівники (як ті, що є акціонерами товариства, так і ті, які не є його акціонерами), кредитори, споживачі продукції товариства, територіальна громада, на території якої розташоване товариство, а також відповідні державні органи й органи місцевого самоврядування».

Серед зацікавлених сторін можуть бути як засновники, власники, акціонери і т. п., так і пов'язані з підприємством сторони - афілійовані особи.

У роботах [Ярова А. Б.] з метою врахування часових обмежень під час діагностики кризового стану на гірничо-збагачувальних комбінатах та для визначення моменту настання їх технічної неплатоспроможності запропоновано використовувати показник – запас міцності економічного стану в одиницях часу.

Цей показник визначає період до настання моменту часу (T_k), коли прогнозне значення показника економічного стану (Φ), обраного для аналізу, порушує його гранично припустимий рівень (H):

$$\Phi(T_k) = H. \quad (1)$$

Зазначений момент є моментом настання технічної неплатоспроможності. В силу різних суб'єктивних причин юридично даний стан може не перейти у банкрутство, але за показниками економічного стану підприємство є неплатоспроможним.

Чим ближче у часі момент технічної неплатоспроможності, тим менша величина запасу міцності економічного стану підприємства в одиницях часу, тим більш тяжким є кризовий стан підприємства.

У процесі прогнозування як базові можуть використовуватися різні показники економічного стану, вибір яких залежить від мети аналізу. Якщо підприємство оцінює можливість усунення неплатоспроможності, як базовий може обиратися дефіцит фінансових ресурсів. Якщо оцінюється можливість відновлення фінансової стійкості, може обиратися коефіцієнт забезпеченості

власними оборотними коштами або інший показник фінансової стійкості. Якщо проводиться аналіз можливості забезпечення фінансової рівноваги в довгостроковому періоді, таким показником постає період обороту зобов'язань підприємства.

Однією із характеристик фінансової кризи на гірничо-збагачувальних комбінатах є можливість ініціювання банкрутства неафілійованими особами. Тому додатково діагностику кризи з цієї точки зору пропонується проводити на основі коефіцієнта захищеності активів при банкрутстві, який розраховується з такої формули:

$$K_3 = \frac{Z_A}{Z}, \quad (2)$$

де K_3 – коефіцієнт захищеності активів при банкрутстві, частка од.;

Z_A – сума зобов'язань перед афілійованими особами комбінату, грн;

Z – загальна сума зобов'язань комбінату, грн.

Коефіцієнт захищеності активів при банкрутстві показує співвідношення «сторонніх» кредиторів й кредиторів-афілійованих осіб у загальних зборах кредиторів при можливому порушенні процесу банкрутства. Якщо зобов'язання перед афілійованими особами складають найбільшу частину загальних зобов'язань, то перехід прав власності до кредиторів, непов'язаних з власниками підприємства, який здійснюється в процесі банкрутства, неможливий.

За експертними даними при $K_3 \geq 0,5$, ймовірність банкрутства за ініціативою неафілійованих осіб низька, оскільки у раді кредиторів будуть переважати афілійовані з комбінатом особи.

На підставі показника запасу міцності економічного стану в одиницях часу, розрахованого з урахуванням афілійованих осіб, пропонуємо проводити діагностику ступеню кризи на підприємстві. Якщо зазначений показник менший за 6 місяців, формулюється висновок про наявність технічної неплатоспроможності. При значенні запасу міцності економічного стану до 1 року – середня криза, більше 1 року – легка криза.

У процесі порівняльного аналізу антикризових заходів економічний ефект від їх упровадження може бути врахований у повному обсязі лише за умови коли період їх здійснення не перевищує запас міцності економічного стану підприємства в одиницях часу. В іншому випадку існує суттєва ймовірність того, що значна частина ефекту від цих заходів після настання моменту технічної неплатоспроможності не буде отримана. Витрати на антикризові заходи, які не можуть бути повністю виконані до настання моменту технічної неплатоспроможності, складають додаткові втрати підприємства.

Протягом періоду відстрочки у власників є можливість використати у діяльності підприємства свій капітал, значну частину якого вони втратять у разі банкрутства підприємства, тому що відповідно до законодавства їх вимоги задовольняються в останню чергу після вимог кредиторів.

ВИСНОВКИ

Визначення запасу міцності економічного стану підприємства на основі коефіцієнта захищеності активів при банкрутстві дасть змогу врахувати суму зобов'язань підприємства перед афілійованими особами, тобто оцінити вплив штучного нарощування зобов'язань перед юридичними особами, заснованими власниками цього підприємства-боржника. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Нусінова Я. В. Особливості визначення запасу власного капіталу на гірничо-збагачувальних комбінатах / Я. В. Нусінова // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України – 2007 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Тернопіль, 21-22 листопада 2007 р.– Тернопіль : Економічна думка, 2007.– С. 294 – 295.

2. Нусінова Я. В. Сучасні підходи до оцінки результативності діяльності з урахуванням особливостей корпоративного управління / Я. В. Нусінова, А. М. Турило // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць.– Вип. 228.– Т. 2.– Дніпропетровськ : ДНУ, 2007.– С. 412 – 423.

3. Нусінова Я. В. Оцінка показників запасу власного капіталу гірничо-збагачувальних комбінатів / Я. В. Нусінова, А. М. Турило // Умение и нововъведения – 2007 : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, Софія, 16 – 31 жовтня 2007 р.– Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2007.– Т. 3.– С. 54 – 56.

4. Ярова А. Б. Визначення точки фінансової катастрофи в процесі антикризового управління підприємством / А. Б. Ярова // Наука и образование без граница – 2007 : матеріали III міжнародна науково-практичної конференції, Софія, 16 – 27 грудня 2007 р.– Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2007.– Т. 5.– С. 42 – 46.

5. Ярова А. Б. Організаційні основи антикризового управління на гірничорудних підприємствах / А. Б. Ярова, В. Я. Нусінов // Економіка: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць.– Вип. 240.– Т. 3.– Дніпропетровськ : ДНУ, 2008.– С. 325 – 334.

6. Ярова А. Б. Основні напрямки та тенденції розвитку теорії антикризового управління підприємством / А. Б. Ярова // Економіка: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць.– Вип. 232.– Т. 3.– Дніпропетровськ : ДНУ, 2007.– С. 622 – 632.

7. Ярова А. Б. Порівняльний аналіз точки фінансової катастрофи / А. Б. Ярова // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Тернопіль, 21 – 22 листопада 2007 р.– Тернопіль : Економічна думка, 2007.– С. 443 – 446.

8. Ярова А. Б. Прогнозування точки фінансової катастрофи в умовах зміни цін та обсягів реалізації продукції / А. Б. Ярова // Наука и образование : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Софія, 3 – 15 січня 2008 р.– Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2008.– Т. 4.– С. 41 – 45.